

„MESSZE AZ ELVÁRÁSOKON TÚL TENNI A VÍZÉRT”

PROF. EMERITUS DR. SOMLYÓDY LÁSZLÓ

EGYETEMI TANÁR, AKADÉMIKUS, AZ IWA KORÁBBI ELNÖKE, A KLÍMAKLUB ÉLETMŰDÍJASA

Vízmű Panoráma: A BME áramlástechnikai szakán szerzett gépészmérnöki diplomát. Mennyiben tudta későbbi pályafutása során hasznosítani itt szerzett ismereteit?

Somlyódy László: A szakot a Műegyetem egyik legnehezebb képzésének tartották, amely többet között komoly fizikai, matematikai, folyadékmechanikai, hőtani alapokat igényelt. Olyan kimagasló professzoraink voltak, mint Gruber, Fúzy, Heller, Gillemot, Bajcsay. Nem biflázást, hanem folyamatszempléteket tanítottak. Így ismereteim biztos alapot jelentettek a hidraulika területén, amikor 1972-ben a levegőről a vízre, majd vízminőségre váltottam. Ez érvényes maradt később, az 5-8 évente történt kisebb-nagyobb váltásoknál is.

VP: 1994-ig a VITUKI volt a munkahelye, két évig annak főigazgatója volt. Miként vélekedik arról, hogy ez a hihetetlen tudást összegyűjtő Intézet nincs már?

SL: Vízgazdálkodásunk közismert sajátosságai, az éghajlatváltozás, az ökológiai szemlélet, a hatékony technológiák fejlesztése stb. kiemelt és erősödő hazai kutatásokat indokolnának – de ez pont fordítva van! A helyzetet abszurdnak és katasztrofálisnak tartom. Megjegyzem, 1990-ben részletes stratégiai tervet dolgoztunk ki a VITUKI átalakítására. A tervet azonban a felügyelő minisztériumok nem fogadták el. Lemondtam. A visszatérő gazdasági veszteséget ezután éveken keresztül felülről mindig kiegyenlítették, így reformra nem volt motiváció. Kiváló kutatók távoztak, konkurens kft.-k alakultak, a színvonal esett. Végül a legrosszabbnál is rosszabb alternatíva valósult meg.

VP: 2004 és 2006 között a világ víziközmű-szektorának első embere volt, mint az IWA elnöke. Minek köszönhette ezt a hatalmas megtiszteltetést? Tudott támogatást adni a hazai szakmának?

SL: Kiből lesz IWA-elnök? Az egyik kulcsszó – elődömet, a dán Poul Harremoest idézve – a „contribution”, azaz messze az elvárásokon túl tenni a vízért, a szakmáért és a szövetségért. Kell még hozzá egyebek mellett kitartás, szelencse és diplomáciai érzék. 1986-ban, Rióban először vettem részt a Board ülésén. Itt otthonra találtam. Egyből elnyertem az 1994-es IWA-világkonferencia rendezését Budapesten. Vezettem az IWA jövőképpel foglalkozó munkacsoportját, kidolgoztuk az első stratégiai tervet, vezetésemmel megalakult a Strategic Council, alelnök, majd elnök lettem. A munkám sokszínű volt. Stabilizáltuk az IWA gazdálkodását, elindítottuk a „young professional” programot és a kimagasló, „old” tudósok klubját, belevágtunk az IWA regionális fejlesztésébe, létrehoztuk az első három irodát, megszerveztük a 2006-os pekingi világkonferenciát. Huszonöt év alatt jó pár konferenciát hoztam Budapestre és munkacsoportokba hívtam meg kollégákat. Ez mind remek lehetőség volt a fiatalok számára, bár sajnos kevesen éltek vele – ennek legfőbb oka a nyelvtudás hiánya volt. Ma is szorít ez a cipő.

VP: 2008-ban megpályázta az MTA elnöki székét. Nagyon szurkoltunk, de sajnos nem sikerült. Kudarcnak érezte ezt, vagy talán vizsgálta, hogy továbbra is a felsőfokú oktatás sűrűjében maradhatott?

SL: Itt is a „contribution” játszott a főszerepet. Az International Institute for Applied Systems Analysisban (IIASA, Austria) a vizes program igazgatójaként eltöltött három év után, 1994-ben jöttünk haza. Úgy éreztem, ipari, oktatói és kutatói tapasztalataimat kötelességem hasznosítani. Pillanatok alatt testületek sokaságának lettem tagja/vezetője (a rövidítések magyarázata nélkül: KT, MAB, MTA-osztályelnök, NKFP, 4T, TTPK stb.), köztük – négy kormány alatt – a tudomány és a technológia legmagasabb szintű tanácsadó testületének elnöke. Ennek a folyamatnak szinte magától értetődő eredménye volt a jelölés. Csalódottság? Igen is, meg nem is. Az MTA-nak mérnök elnöke még sosem volt. Önmagában a jelölés és az öt kandidátus közül a „döntőbe jutás” elismerést jelentett. Alaposan felkészültem a feladatra. Ezért azután az eredmény óhatatlanul ürességet hagyott maga után, amit azonban gyorsan pótolni számos más tennivaló.

VP: Külső szakértőként hosszú ideje tagja a Szingapúri Közmű Igazgató Tanácsának. Milyen hazai tapasztalatokkal tudja segíteni egy ilyen távoli, más kultúrájú és hazánknál sokkal fejlettebb infrastruktúrával rendelkező város közművezetését?

SL: A tíz éve működő, hétfős külső auditpanel tagjaként évente kétszer találkozunk. Előre kijelölt kérdések alapján dolgozunk, konkrét válaszokat adva. Fél évvel később tájékoztatnak, mit fogadtak el, mi az ütemezés és mit teljesítettek. A tervek megvalósulnak, óramű pontossággal dolgoznak – lehet utánózni. Elsősorban a tavas és modellezési tapasztalataimat

hasznosítom. Például javaslatomra vettek fel hidrobiológust és indították el a tizenhét trópusi ivóvíztározó limnológiai programját. Ez mára az eutrofizálódás átfogó vizsgálatához vezetett, beleértve modellezést és korai előrejelzést. De tanácsaimat kérték a város közepén található Marina Öböl lezárása révén létrejött Marina-tó – erősen módosított víztest – minőségének prognosztizálására is, a vízszinttartásra és a fürdőzés feltételeinek meghatározására. Hasonló történt az éghajlatváltozás, a kerettervezés és más témakörökben.

VP: Tudományos tevékenységének elismeréseként Ön kapta idén a Klímaklub tudományos tanácsának „Életmű-díj” elismerését, amihez gratulálunk. A klímaváltozás globális döntéseket és földi méretű magatartásváltozást igényelne. Ehhez elegendő a mostani intézményrendszer, a konferenciák stb.?

SL: A konferenciák alkalmasak a tapasztalatok kicserélésére, talán programok tervezésére is, de döntéshozatalra nem. Fontos a köznevelés, az oktatás, azonban a kulcsot a jó nemzeti kormányzás és ennek hatékony, globális keretekbe történő ültetése jelentheti, ha az találkozik a globális politika támogatásával. Ugyan a világháború utáni „nagy gyorsulás” időszaka, úgy tűnik, a nem fenntartható jövőbe röpít, érthetetlen módon mindmáig nem látom a felismerést a közös cselekvésre.

VP: Hogyan értékeli, mit hozott, mennyiben volt sikeres a Budapesti Víz Világtalálkozó?

SL: A Science Forum gazdájaként elfogult lehetek, de azt gondolom, hogy az ütemezés Rio+20 után, a 2015-öt követő fejlesztési programok előkészítő fázisában jobb nem lehetett volna. A szakma krémje találkozott a legmagasabb szintű ENSZ-döntéshozókkal, szakminiszterekkel, a vízzel foglalkozó nemzetközi szervezetek vezetőivel. A színvonal kitűnő volt. A fő cél a Budapest Nyilatkozat elfogadása volt és

annak kimondása, hogy a 2015 utáni Fenntartható Fejlesztési Célok (SDG) közé vizes (és szanitációs) cél is bekerüljön. A találkozó sikerét mutatja, hogy konszenzusos alapon sikerült a „kiemelt cél” javaslatban megállapodnunk, ami lehetővé teszi azt, hogy az SDG-folyamatot a Nyilatkozat időben befolyásolhassa.

VP: A hosszú távú globális érdekek érvényre jutását mennyiben gátolják az egyes nemzeti-gazdasági érdekek? Ilyen helyzetben mit tehetünk mi, magyarok?

SL: Mindannyian saját házuk táját szeretnénk először rendben látni. Ennek ellenére hosszú távú érdekeinket és céljainkat nem mindig sikerül megvédeni, illetve megvalósítani. De a tavalyi „csúcs” azt mutatja, hogy kis ország is tehet fontos kezdeményezéseket.

VP: A globális népesség nő, az egy főre jutó édesvízkészlet csökken, jellemző a szanitáció hiánya, a járványok terjedése... Nálunk pont fordítva: egyre fogyunk, a gazdasági, lakossági vízfelhasználás csökken, szó sincs vízhiányról, a csatornázottság egész jó szintű, nincsenek víz okozta járványok. Akkor mi megúszhatjuk?

SL: Első ránézésre a fejlett világra igenlő a válasz. Valójában azonban több forgatókönyv létezik. 2050-re 9-10 milliárd ember él majd a Földön, alapvetően a fejlődő világ városi népességét növelve. Az egy főre jutó globális vízkészlet tovább csökken, a biztonságos ivóvízben és szanitációban nem részesülők száma minden bizonnyal tetemesen nő. A bajok a fejlődő világban és a feltörekvő országokban erősödve, regionálisan egymásba érve jelentkez-

hetnek. A globalizáció sokoldalú hatásaival (például virtuális víz) párosulva ezek súlyos fenntarthatósági zavarokat idézhetnek elő. Ilyen körülmények között senki, így a fejlett világ és azon belül ha-

zánk sem húzhatja ki magát a közös megoldásból. Kiutat az igénygazdálkodás bevezetése és az intézményi rendszer működésének javítása jelenthet.

VP: Azt is tudjuk, hogy a fokozódó időjárási szélsőségektől nekünk is van félnivalónk. Ettől eltekintve van egyéb okunk tartani az éghajlatváltozástól itt a Kárpát-medencében? Hosszú távon elegendő utánpótlást kapnak mélységi vízkészleteink?

SL: A bizonytalanságok a „teknő mélyén” roppant nagyok és ehhez mérten a módszeres vizsgálatok roppant hiányosak. Ez baj egy olyan országban, ahol egyebek mellett az öntözés, a felszín alatti készletek, az árvizek, a Balaton vízszintje, Paks, azaz a vízgazdálkodás egésze nagyban függ az éghajlati hatásoktól. Nagyságrendi vizsgálataink alapján felszín alatti vizeink kihasználtsága már most is magas, az Alföldön 70% körüli. Az éghajlatváltozás hatására itt a készletek akár a felére is csökkenhetnek, tehát az igényeket vissza kell fogni „az eltűnő vizek” jelenségének elkerülésére érdekében.

VP: A víziközmű törvény megszületésének egyik legfontosabb indítéka az ellátórendszerek pótlási fedezetének megteremtése volt. A gyakorlat azonban az, hogy a cégek felújításra fordított forrásai drasztikusan csökkentek. Megítélése szerint meddig tartható fenn egy ilyen állapot?

SL: Ha a szándékkal szemben csökkentek, valami baj van a végrehajtással. Egyebekben az történik, ami a betegekkel: ha nem kezelte-

magukat időben, hamarabb „robbannak le”. A halogatással szaporodnak a meghibásodások, nő a vízvesztés, esik a szolgáltatás színvonala, nő a kockázata. A hazai helyzet nem jó. A rekonstrukciós arány a vagyon 0,3%-ára tehető, szemben a fejlett országok 1-2%-ával, azaz a pótlási időnek irreálisan háromszáz év körülinek kellene lennie. Korábbi becslések szerint a víziközmű-szolgáltatási díjban a pótlási hányad kevesebb mint 11%, ami igen alacsony: ez Németországban 45%, míg Svájcban 69%. A fejlett világ talán legsúlyosabb vízproblémájáról beszélünk. A megoldásnál nem a forma számít – állami, közösségi, magán vagy mix –, hanem az, hogy ténylegesen mennyit fordítanak felújításra. Ez persze függ a jogszabályok betartatásától.

VP: Milyennek látja egyéb szempontból az ágazatot, annak helyzetét?

SL: A tradíciókra alapozva vannak jó eredményeink: az árvízvédekezés, az elmúlt évti-

zed nagy beruházásai, a wellness és társai stb. Ugyanakkor sok teendő jelentkezik, néhányra már utaltam is. Elsődleges feladat a több mint két évtizede folyamatos „rángatáson” átmenő intézményi rendszer stabilizálása. Ezzel egy időben, a jövővel kapcsolatban kell néhány idegesítő kérdést feltenni. Mi a víziónk a hazai vízgazdálkodásról? Hogyan tervezzük kezelni a dunai hajózás, a vízenergia-hasznosítás, az öntözés, a Duna-Tisza Közi Hátság konfliktusos kérdéseit? Honnan jön majd a mérnök- és a kutató utánpótlás? A kutatási háttér újjáépítése? A különböző szintű oktatási formák harmonizálása, illetve erősítése? A nyelvtudás javítása? Röviden: hogyan tesszük vonzóvá a szakmát?

VP: Tavaly szeptemberben volt hetvenéves, szerencsére olyan sportokat választott, melyeket szinte korlátlan ideig lehet űzni. Teniszezik, síel még? El tudja képzelni magáról, hogy több kortársához hasonlóan egyszer „visszavonul”?

SL: Tenisz és síelés: én is bíztam a „mindhaláliban”. De mintegy öt éve Parkinson-kórt diagnosztizáltak, ami kisebb fékek beépítéséhez vezetett, így jelenleg csak visszafogottan játszom. Visszavonulás? Még nem volt időm eldönteni, hogy mit és hogyan teszek. Biztosan lassítani fogok. Szeretnék többet unokázni és egy hasznos (hiánypótló?) vízminőség-szabályozási tankönyvet írni. Utána meg talán egy népszerű tudományosat a vízről. Potenciális szponzorok már most jelentkezhetnek...

GAZDASÁGI VEZETŐK ÉRTEKEZLETE

NAGY ZSUZSANNA
MaVíz Titkárság

A gazdasági vezetők 2013. évi második értekezletét – amelyen ötven tagvállalatunk mintegy száz gazdasági szakembere vett részt – november 12-13-án rendezték Mátraházán. A résztvevőket Kurdi Viktor, a Magyar Víziközmű Szövetség elnöke, majd a konferencia helyszínének víziközmű-szolgáltatója nevében Sipos Istvánné, az Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt. gazdasági igazgatója köszöntötte.

A megnyitót követően dr. Szabó Iván, a Magyar Víziközmű Szövetség Jogi Bizottságának társelnöke az integráció jelenlegi helyzetéről, Európa és a jövő tendenciáiról tartott előadást, majd Barcza György, a Századvég Gazdasági Kutató Zrt. vezető elemzőjének segítségével statisztikai adatokkal is alátámasztott nemzetgazdasági előrejelzést hallgathattak a résztvevők.

A víziközmű-szektorban milyen lehetősége van a válság túlélésére, kezelésére? Erre próbált választ és segítséget adni dr. Drótos György, az IFUA Horváth & Partners Kft. munkatársa.

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalhoz határidőig 84 víziközmű adta be a működési engedély-kérelmét. Az engedélyezési eljárások tapasztalataiba a MEKH elnökhelyette-

se, dr. Szalóki Szilvia előadásával nyertek betekintést a résztvevők.

A MaVíz, valamint a keretein belül működő Benchmarking Klub 2012-ben a Pécsi Tudományegyetem Közgazdasági Tudományi Karát bízta meg azzal, hogy az éves adatfelvételeket, illetve az azokhoz kapcsolódó elemzéseket véggezze el. Az együttműködés egyik kiemelt célja, hogy a tagvállalatok a korábbinál is nagyobb értékkel bíró szolgáltatást kapjanak. Ezért indult el egy fejlesztés, amely mind az adatfelvételt, mind az arra épülő riporting rendszert online módon elérhetővé teszi a tagvállalatok számára. Az elkészült riportok elemzését és az online felület használatát dr. Szűcs Krisztián és Nagy Ákos előadásában ismerhették meg a résztvevők.

Az első nap zárásaként a víziközmű szektor gazdasági szakembereinek napi megoldandó feladatként jelentkező a 2013. évi díjalkalmazási témán belül a Közgazdasági Bizottság tagjai tartottak rövid ismertetőt: Hevesi Sándor (Szegedi Vízmű Zrt.) a számlaképről, Fazekas Csaba (Bakonykarszt Zrt.) az új területek díjairól.

A második nap két nagyon fontos és aktuális témával kezdődött. Gyarmati László, a Köz-

gazdasági Bizottság elnöke összefoglalta a víziközművek által közzeendő adatszolgáltatás jogszabályi környezetét. Előadásában a résztvevők megismerhették a végrehajtás során felmerülő problémákat, a statisztikai adatok tartalmát és származtatását. A víziközmű fejlesztési hozzájárulás beszédéről, nyilvántartásáról és felhasználásáról a Közgazdasági Bizottság tagja, Bereczné Eszterhai Valéria tartott prezentációt.

A 2014–2020-ban várható pályázati lehetőségeit a Nemzetgazdasági Minisztérium versenyképességért felelős helyettes államtitkára, Turóczy László ismertette. Előadása tartalmazta a 2014 és 2020 közötti programok tervezésének kereteit, az operatív programok struktúráját és a tervezett menetrendet.

A kétnapos programsorozatot Bereczné Eszterhai Valéria zárta aktuális gazdasági kérdésekkel. Előadásában kitért a selejtezés számviteli elszámolására, a kötelezően elszámolt értékcsökkenésre vagyongazdálkodás esetén.

A két nap szerteágazó, érdekes, tanulságos és aktuális programsorozata után megállapítható, hogy fontos volt a konferencia megtartása, amire a jövőben is szükség lesz.